

STATSMINISTER ODVAR NORDLIS INNLEGG I UTENRIKSDEBATTEN
TORSDAG 7. FEBRUAR 1980

Inngangen til 1980 og det nye tiåret er preget av en internasjonal situasjon som er mer spent enn på lenge.

I Afghanistan har vi opplevd et klart brudd på hevdvunne prinsipper og regler for samkvemet mellom nasjoner. En væpnet intervensjon kan ikke godtas som virkemiddel i internasjonal politikk. Som utenriksministeren understreket i sin redegjørelse, var innmarsjen i Afghanistan et så klart maktovergrep at andre nasjoner ikke kunne unnlate å protestere. Den norske regjering har særlig pekt på

- 2 -

det uakseptable i at en stormakt med våpenmakt griper inn i et lite lands indre anliggender, og at en slik opptreden ikke på noen måte kan unnskyldes.

De reaksjoner som fra norsk side er iverksatt etter invasjonen i Afghanistan har hatt som siktemål å markere at slik maktbruk ikke kan godtas. Vi har dessuten villet markere at vi er innstilt på å bidra vårt til at ytterligere maktbruk ikke blir mulig.

Gjennom behandlingen av Afghanistan-spørsmålet i De Forente Nasjoner har vi vært med på det internasjonale samfunns fordømmelse av invasjonen. De nasjonale tiltak vi har satt i verk, blant annet avlysning eller utsettelse av alle besøk og utvekslinger av militær karakter mellom

Sovjetunionen og Norge, er en naturlig oppfølging av dette internasjonale reaksjonsmønster.

I vanskelige internasjonale situasjoner som den vi nå opplever, er det viktig at fasthet kan kombineres med nøkternhet. Vi må i vår oppbrakthet over begivenhetene i Afghanistan og i vårt valg av reaksjonsmidler, ikke komme i skade for å overreagere. Vi må ikke skru den internasjonale temperatur så lavt ned at alt fryser til. Det finnes vitale kanaler som ikke må islegges.

I vår egen del av verden har det vært og er fremdeles en grunnleggende ro og stabilitet. At denne ro og stabilitet kan bevares også i et kjøligere klima, er meget vesentlig ikke bare for vårt land, men også for den allianse vi er medlem av.

Vi er opptatt av å beholde et korrekt og saklig

godt naboforhold til Sovjetunionen. Vi har ikke registrert noe som skulle tyde på at Sovjetunionens regjering ikke har den samme oppfatning.

Det er viktig å slå fast at det i kjernevåpnenes tidsalder ikke eksisterer noe alternativ til avspenning, rustningskontroll og nedrustning. De tilbakeslag som er skjedd, kan saktens få noen hver til å innse svakheten ved det vi trodde og håpet var innledningen til en langvarig periode av avspenning og internasjonal forståelse. Ikke desto mindre må vi ikke tape målene av syne. Vi kan ikke tillate at pessimismen får overtaket. Det er heller ikke snakk om naiv optimisme.

Norges geografiske og strategiske plassering er slik at det for oss gjelder realpolitiske interesser,

ikke unnfalldenhet. Avspenningspolitikk er for oss den eneste realpolitikk.

Vi vil fortsatt arbeide for at det planlagte møte i Madrid som en oppfølging av Sluttakten fra Helsingfors skal bringe avspenningslinjen konkret og markert videre. Vi vil fortsatt arbeide for at forhandlingene i Wien om gjensidige styrkereduksjoner skal komme ut av dødvannet. I tillegg må det arbeides aktivt med å skape et grunnlag for forhandlinger om begrensning av de kontinentale kjernefysiske våpne i Europa, innenfor rammen av SALT-III. Vi må kunne vente at også Sovjetunionen vil påta seg sin del av ansvaret for at det kan komme i gang forhandlinger med sikte på å skape jevnbyrdighet på et lavest mulig styrkenivå. Selv om SALT-II-avtalen ikke er ferdig behandlet av det amerikanske senatet,

må vi kunne forlange at begge stormakter i samsvar med folkeretten i praksis etterlever avtalens bestemmelser. Forhåpentligvis vil avtalen bli ratifisert når det internasjonale klima endres til det bedre.

I den spente internasjonale situasjon som oppsto etter Afghanistan var det ikke til å unngå at den annen supermakt, USA, straks satte inn mottiltak. Formålet med dette var å motvirke den økte sovjetiske innflytelse i området. Det som her er gjort fra amerikansk side var nødvendig. Det er likevel grunn til å anmode begge stormakter om å gjøre sitt ytterste for at situasjonen ikke bringes helt ut av kontroll. Men hovedansvaret for dette ligger fortsatt hos Sovjetunionen. Ingen kan være tjent med åpen stormaktskonflikt verken i det følsomme

område ved den Persiske Gulf eller i tilstøtende områder.

I kjølvannet etter innmarsjen i Afghanistan kom meldingen om forvisningen av Andrej Sakharov. Igjen fikk vi demonstrert en form for maktmisbruk, denne gang overfor et enkelt menneske. Vurdert ut fra den tankegang og verdimønster som gjelder i vårt eget samfunn, er dette et overgrep mot den frie tanke og ytringsfrihet som virker skremmende.

Norsk opinion har reagert kraftig og entydig mot overgrepet mot Andrej Sakharov og hans familie. Den norske regjering forstår denne reaksjon i opinionen. Regjeringen anser forvisningen av Sakharov som et klart brudd på grunnleggende menneskerettigheter og prinsippene i Sluttakten fra Helsingfors.

Innmarsjen i Afghanistan og den påfølgende forvisning av Sakharov har reist spørsmålet om en boikott av de olympiske leker i Moskva. I Norge er dette et spørsmål som etter Regjeringens oppfatning må avgjøres av idrettens organisasjoner. Og dette er Regjeringens oppfatning uansett hvilken avgjørelse disse organisasjoner ut fra egne overveielser fatter. Regjeringen kan ikke og vil ikke bestemme hva frittstående organisasjoner skal mene.

Jeg viser i denne forbindelse til hva formannen i Den internasjonale olympiske komite, Lord Killanin, i dag har sagt om forholdet mellom regjeringer og de nasjonale olympiske komiteer i denne saken:

"På visse områder kan regjeringer komme med forslag

til olympiske komiteer, men jeg tror det er meget viktig at vi ikke lar oss diktere av regjeringer i spørsmålet om hva vi skal gjøre."

I mitt svar på det brev president Carter sendte meg om saken, har jeg vist til den uttalelse Norges Olympiske Komite har avgitt. Jeg har også uttrykt forståelse for det syn Komiteen har gitt uttrykk for, og som den har kommet fram til på selvstendig grunnlag. Dette er en naturlig konsekvens av Regjeringens prinsipielle syn på frittstående organisasjoners rett til selv å ta slike avgjørelser.

Regjeringen er ikke bedt om å gi noe råd til idrettens organisasjon i denne saken. Skulle det være behov for det, er Regjeringen beredt til å gi råd. Men også da er det idrettsorganisasjonene selv som må ta

den endelige avgjørelse om norsk deltakelse eller ikke.

Begivenhetene i Afghanistan og virkningene av dem har illustrert hvor viktig det er for et lite land å være en del av et solidarisk og forpliktende alliansesamarbeid. Norges handlefrihet, selvstendighet og sikkerhet er avhengig av medlemskapet i NATO. Dette medlemskap har bred og solid støtte i det norske folk. Dette faktum gir styrke og troverdighet til det norske alliansemedlemskapet. Samarbeidet i NATO bygger på både sikkerhet gjennom troverdig forsvar og aktivt arbeid for avspenning. Vi vil fortsatt bygge på begge forutsetninger.